

Robert Leżohupski OFMConv

 <https://orcid.org/0000-0001-9444-3088>
peritus@amu.edu.pl

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
 <https://ror.org/04g6bbq64>

„Łaska zupełnego odpuszczenia win i kar”. Misterium indulgentiae — “ex thesauro ecclesiae”

 <https://doi.org/10.15633/ps.29304>

Robert Leżohupski OFMConv — dr, adiunkt na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, do 2023 roku urzędnik Trybunału Penitencjarii Apostolskiej, aktualnie sędzia trybunału kościelnego Wikariatu Państwa Miasta Watykan, gwardian klasztoru franciszkanów w Poznaniu, rektor kościoła św. Antoniego Padewskiego i Sanktuarium Matki Bożej w Cudy Wielmożnej Pani Poznania.

Article history • Received: 28 Mar 2025 • Accepted: 24 Apr 2025 • Published: 17 Sep 2025

ISSN 1428-5673 (print) • **ISSN** 2391-6575 (online) • Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstrakt

„Łaska zupełnego odpuszczenia win i kar”. *Misterium indulgentiae* — “*ex thesauro ecclesiae*”

Dnia 5 maja 2000 roku Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów ogłosiła, iż „Ojciec Święty Jan Paweł II łaskawie polecił, aby w Mszale Rzymskim po tytule «II Niedziela Wielkanocna» dodać określenie «czyli Miłosierdzia Bożego»”. Natomiast 29 czerwca 2002 roku, w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła, Penitencjaria Apostolska podała do publicznej wiadomości, iż „Ojciec Święty rozporządził, że we wspomnianą niedzielę będzie można dostąpić odpustu zupełnego”. Ostateczne rozstrzygnięcie, mocą jurysdykcji Kościoła, wieńczy długi proces legislacyjny dotyczący objawienia z niedzieli 25 kwietnia 1937 roku, które odnajdujemy w „Dzienniczku”: „Pragnę udzielić odpustu zupełnego duszom, które przystąpią do spowiedzi i Komunii św. w święto Miłosierdzia mojego” (1109). Decyzja Stolicy Apostolskiej jest odpowiedzią na objawienia Jezusa, który obiecuje, iż „kto w dniu tym przystąpi do Źródła Życia, ten dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar” („Dzienniczek”, 300) oraz „która dusza przystąpi do spowiedzi i Komunii św., dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar” („Dzienniczek”, 699). Święto Miłosierdzia, przez swą teologiczną głębię i moc oddziaływania duszpasterskiego, nabiera charakteru corocznie wyczekiwanego uroczystego jubileuszu miłosierdzia, uroczystego odpustu zupełnego, czyli najpełniejszego, wzywającego wiernych do świętości życia, niosącego nadzieję na pokój, odkrywającego wartość dzieł miłosierdzia i praktyk pokutnych. Zdefiniowanie, w toku podjętych rozważań, pojęcia odpustu oraz warunków koniecznych do uzyskania owego daru miłosierdzia potwierdza konieczność mediacji Kościoła oraz życia sakramentalnego, a w sposób szczególny — stałego przystępowania do sakramentu pokuty i pojednania, tak bardzo duszpastersko namacalnego w Święto Miłosierdzia.

Słowa kluczowe: Święto Miłosierdzia, Kościół, odpust zupełny, spowiedź, miłosierdzie Boże

Abstract

“The grace of complete remission of sins and punishment”. *Misterium indulgentiae* — “*ex thesauro ecclesiae*”

On May 5, 2000 The Congregation for Divine Worship and the Discipline of the Sacraments announced that “the Holy Father John Paul II graciously recommended that the term ‘or Divine Mercy’ be added after the title ‘Second Sunday of Easter’ in the Roman Missal.” On June 29, 2002, the Solemnity of the Holy Apostles Peter and Paul, the Apostolic Penitentiary made public that “the Holy Father has decreed that a plenary indulgence may be granted on the aforementioned Sunday.” The final decree by

the power of the Church's jurisdiction crowns the long legislative process concerning the revelation of Sunday, April 25, 1937, and which we find in the "Diary" in No. 1109: "I wish to grant a plenary indulgence to those souls who go to confession and Holy Communion on the Feast of My Mercy." The Holy See's decision is a response to the revelations of Jesus, who promises that "whosoever comes to the Fountain of Life on this day shall obtain complete remission of trespasses and punishments" ("Diary", 300) and "whichever soul comes to Confession and Holy Communion shall obtain complete remission of trespasses and punishments" ("Diary", 699). The Feast of Mercy, by its theological depth and the power of its pastoral impact, takes on the character of an annually awaited solemn jubilee of mercy, a "solemn plenary indulgence," i.e., the fullest one, calling the faithful to holiness of life, bringing hope for peace, revealing the value of works of mercy and penitential practices. Defining in the course of the deliberations undertaken the concept of indulgence and the conditions necessary to obtain this gift of mercy, it is confirmed the need for the Church's mediation and the necessity of a sacramental life, especially the life of the sacrament of penance and reconciliation, so pastorally tangible on the Feast of Mercy.

Keywords: Feast of Mercy, Church, plenary indulgence, confession, God's mercy

Dnia 5 maja 2000 roku Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów ogłosiła, iż „Ojciec Święty Jan Paweł II łaskawie polecił, aby w Mszałach Rzymskich po tytule II Niedziela Wielkanocna, dodać określenie «czyli Miłosierdzia Bożego»”¹. Natomiast 29 czerwca 2002 roku, w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła, Penitencjaria Apostolska w Dekrecie o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia, podała do publicznej wiadomości, iż „Ojciec Święty rozporządził, że we wspomnianą niedzielę będzie można dostąpić odpustu zupełnego”². Odnośnie do rozporządzeń szczegółowych czytamy w dekrete, iż

Ojciec Święty, powodowany gorącym pragnieniem rozbudzenia w chrześcijańskim ludzie jak najżywszej czci Bożego Miłosierdzia – ze względu na przebogate duchowe owoce, jakie może ona wydać – podczas audiencji udzielonej w dniu

1 Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Dekret *Misericors et misorator*, 05.05.2000.

2 Penitencjaria Apostolska, Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia, 29.06.2002, „L'Osservatore Romano” 1 (2003), s. 55–56.

13 czerwca 2002 roku niżej podpisanym, przełożonym Penitencjarii Apostolskiej, zechciał przyznać odpusty na następujących zasadach...³

Ostateczne rozstrzygnięcie, mocą jurysdykcji Kościoła, wieńczy długi proces legislacyjny dotyczący objawienia z niedzieli 25 kwietnia 1937 roku, a które odnajdujemy w *Dzienniczku*: „Pragnę udzielić odpustu zupełnego duszom, które przystąpią do spowiedzi i Komunii św. w święto Miłosierdzia mojego” (1109)⁴. Wyżej przytoczoną syntezę drogi rozeznawania w duchu wierności Magisterium Kościoła, poprzedziły spisane wcześniej objawienia, które stanowią kanwę zadanego tytułu niniejszej prezentacji. W trzynastym objawieniu Jezus obiecuje, iż „kto w dniu tym przystąpi do Źródła Życia, ten dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar”⁵. Zapewnienie to zostaje powtórzone w trzydziestym trzecim objawieniu: „która dusza przystąpi do spowiedzi i Komunii św., dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar”⁶. Klucz interpretacji, zasady i rozumienie „nadzwyczajnej łaski” odnajdujemy w decyzji Stolicy Apostolskiej, która zadeklarowała: „Dekret ów ma moc wieczystą. Bez względu na jakiegokolwiek przeciwne rozporządzenia”⁷. Analiza powyższych stwierdzeń, będzie wyznaczała rytm pytań, wyzwania i kwestii otwartych, na które należy poruszyć w toku niniejszych rozważań. Pierwszą z nich jest niewątpliwie zdefiniowanie samego znaczenia „odpustu”, o którym Jezus mówi: „Pragnę udzielić odpustu zupełnego duszom, które przystąpią do spowiedzi i Komunii św. w święto Miłosierdzia mojego”⁸.

1. Odpust — „całkowity dar miłosierdzia Bożego”

Czas duszpasterskiego znaczenia odpustów, które naznaczały codzienne życie wiernych przez wiele wieków, nie przeminął. Wymaga on jednak

3 Penitencjaria Apostolska, Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia, 29.06.2002, „L'Osservatore Romano” 1 (2003), s. 55–56.

4 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 1109. W analizach *Dzienniczka* opieramy się na wydaniu: F. Kowalska, *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*, Warszawa 2020.

5 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 300.

6 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 699.

7 Penitencjaria Apostolska, Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia, 29.06.2002, „L'Osservatore Romano” 1 (2003), s. 55–56.

8 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 1109.

odnowionej katechezy, przypominającej o powiązaniu odpustów z codziennym zaangażowaniem w nawrócenie i życie prawdziwe chrześcijańskie. Przypominał i wzywał Jan Paweł II:

W kontekście aktualnych postępów w dziedzinie ekumenizmu Kościół uważa, że ta starożytna praktyka, pojmowana jako istotny wyraz Bożego miłosierdzia, powinna być dobrze rozumiana i przyjmowana [...] Punktem wyjścia do zrozumienia istoty odpustu jest bogactwo Bożego miłosierdzia, które objawiło się w krzyżu Chrystusa. Ukrzyżowany Jezus jest wielkim „odpustem” ofiarowanym przez Ojca ludzkości jako przebaczenie win i zaproszenie do synowskiego życia (por. J, 12–13) w Duchu Świętym (por. Ga 4, 6; Rz 5, 5; 8, 15–16)⁹.

Analiza historyczna udzielania odpustów, określonych przez Jana Pawła II jako „całkowity dar miłosierdzia Bożego”¹⁰ wykracza poza ograniczenia, jakie z konieczności wyznacza niniejsze opracowanie. Warto jednak, w kontekście stwierdzenia o darze miłosierdzia, przywołać modlitwę powstałą w XI wieku, recytowaną aż do naszych dni: „Niech wszechmogący i miłosierny Pan udzieli ci przebaczenia, odpuszczenia i darowania twoich grzechów. Amen”¹¹. Jakże nie odnieść tej formuły do objawienia danego tyle stuleci później w odniesieniu do Niedzieli Miłosierdzia Bożego: „kto w dniu tym przystąpi do Źródła Życia, ten dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar”¹² – zapewnienia powtórzonego w słowach: „która dusza przystąpi do spowiedzi i Komunii św., dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar”¹³. W XI-wiecznej modlitwie, będącej depozytem *sensus fidei*, widzimy wyraźne pragnienie usunięcia grzechu, które w konsekwencji przygotowało grunt pod instytucję odpustu¹⁴.

9 Jan Paweł II, *Dar odpustu*, Katecheza Ojca Świętego podczas audiencji generalnej, 29.09.1999, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/audiencje/ag_29091999.html (27.02.2025).

10 „Totum ipsum donum Dei misericordiae” (Jan Paweł II, *Aperite portas Redemptori*, 8, „*Acta Apostolicae Sedis*” 75 (1983), s. 98).

11 „Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum indulgeat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen”, cyt. za: M. Andrieu, *Le Pontifical Romain au Moyen-Âge*, t. 1: *Le Pontifical Romain du XII siècle*, Città del Vaticano 1936, s. 217.

12 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 300.

13 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 699.

14 Por. M. Pastuszko, *Sakrament pokuty i pojednania*, Kielce 1999, s. 531.

Sobór Trydencki, odpowiadając na wcześniejsze nadużycia, które – jak pisze bł. Michał Sopoćko – powstały „wskutek chciwości niektórych kwestarzy i kaznodziejów odpustowych”¹⁵, surowo je potępił, a jednocześnie uroczyście zadeklarował, iż mocą władzy apostołskiej Kościół rzeczywiście ma władzę udzielania świętych odpustów. Sobór potwierdził ich znaczenie i korzyści duchowe, zalecając ich praktykowanie wszystkim wiernym. Pozostawił jednak wiele pytań wymagających dalszego pogłębienia i wyjaśnienia¹⁶.

Konstytucja apostołska *Indulgentiarum doctrina* Pawła VI, opublikowana 1 stycznia 1967 roku, stanowi swoistą rozbudowaną syntezę doktryny odpustów. Już w pierwszych słowach podkreśla, iż „nauka i praktyka dotyczące odpustów, trwające w Kościele Katolickim od wielu stuleci, opierają się, jakby na mocnym fundamencie, na Bożym Objawieniu”¹⁷. Jak zważył Luigi Ciappi, „chodzi tutaj o doktrynę wiary, którą sam Bóg objawił w swoich fundamentach [...], odrzucenie lub ograniczenie tradycyjnej doktryny odpustów [...] oznaczałoby odrzucenie lub ograniczenie dogmatów o solidarności odkupionych ludzi z Chrystusem; o komunii świętych; o nieskończonej wartości zasług Chrystusa; o mocy kluczy; o nieomyślności soborów powszechnych, papieża rzymskiego i zwykłego nauczania Kościoła”¹⁸.

Doktryna odpustów opiera się zasadniczo na trzech prawdach wiary:

- dług, pozostający nawet po sakramentalnym wyznaniu – kara doczesna za grzech, którą należy wypełnić na ziemi lub w czyśćcu¹⁹;
- duchowy skarb, z którego Kościół czerpie, na który składają się prześlągania i zasługi Chrystusa, a także modlitwy i dobre dzieła Najświętszej Maryi Panny i wszystkich świętych²⁰;

¹⁵ M. Sopoćko, *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*, t. 3, Rzym–Paryż–Londyn 1962, s. 248.

¹⁶ Por. Sobór Trydencki, *Dekret o odpustach*, 04.12.1563, sesja 25/B, w: *Dokumenty soborów powszechnych*, tekst łaciński i polski, t. 4 (1511–1870), układ i oprac. A. Baron, H. Pietras SJ, Kraków 2004, s. 845–853 (*Źródła Myśli Teologicznej*, 33). F. Kowalska, *Dzienniczek*, 1835.

¹⁷ Paweł VI, *Konstytucja apostołska Indulgentiarum doctrina*, 1, „Posoborowe Prawodawstwo Kościelne” (styczeń 1963 – czerwiec 1967) z. 2, s. 3.

¹⁸ L. Ciappi, *Concilio e riforma delle indulgenze*, „Vita Religiosa” 2 (1967), s. 99–108, tłum. własne; por. L. Ciappi, *Tradizione e novità nella riforma delle indulgenze*, „L'Osservatore Romano”, 9–10.01.1967, s. 2.

¹⁹ Paweł VI, *Konstytucja apostołska Indulgentiarum doctrina*, 3.

²⁰ Paweł VI, *Konstytucja apostołska Indulgentiarum doctrina*, 5.

- darowanie kary doczesnej dokonujące się w komunii ze świętymi, czyli nadprzyrodzona solidarność w Mistycznym Ciele Chrystusa²¹.

Klasyyczna definicja odpustów, którą odnajdujemy w *Indulgentiarum doctrina*²², została powtórzona w *Enchiridion Indulgentiarum*²³ (zgromadzone są tam wszystkie reguły dotyczące dyscypliny odpustów, aktów pobożności i modlitw odpustowych Kościoła), w *Katechizmie Kościoła katolickiego* (1471), w *Kodeksie prawa kanonicznego*:

Odpust jest darowaniem wobec Boga kary doczesnej za grzechy odpuszczone już co do winy; otrzymuje go wierny należycie usposobiony i pod pewnymi określonymi warunkami, za pośrednictwem Kościoła, który jako szafarz odkupienia autorytatywnie rozporządza i dysponuje skarbcem zadośćuczynień Chrystusa i świętych (kan. 992).

Jak podkreśla bł. Michał Sopoćko, „wszystkie odpusty są dziełem miłosierdzia”²⁴, będąc pomocą na drodze życia duchowego: pomagają w walce z grzechem i z siłami zła, pobudzają miłość i ofiarują cenną pomoc zmarłym braciom; są znakiem nadziei na pełne pojednanie z Bogiem Ojcem; wzmacniają hierarchiczną wspólnotę między wiernymi i pasterzami, a przede wszystkim więź z wikariuszem Chrystusa; są narzędziami uświęcania i oczyszczania Kościoła zakorzenionego w Chrystusie i złączonego więzami miłosierdzia. Według bł. Sopoćki:

Odpusty są również wyrazem wiary i podtrzymują ufność w dogmat miłosierdzia Bożego, w istnienie czyśćca, w świętych obcowanie, w prymat Papieża. Są one również zachętą do cnoty. Nadzieja otrzymania nie tylko darowania winy, ale i kary, pobudza grzesznika do porzucenia grzesznego życia, do modlitwy, do żalu i do spowiedzi. Odpusty wprowadzają człowieka na drogę pobożności i utrzymania go na niej, zachęcając do dawania jałmużny i modlitw, do których przywiązane są odpusty, a więc podtrzymują ducha pokuty²⁵.

²¹ Paweł VI, Konstytucja apostolska *Indulgentiarum doctrina*, 5.

²² Paweł VI, Konstytucja apostolska *Indulgentiarum doctrina*, 1.

²³ *Paenitentiaria Apostolica, Enchiridion indulgentiarum. Normae et concessiones*, Rzym 1968, 1; *Paenitentiaria Apostolica, Enchiridion indulgentiarum*, Rzym 1986, 1; *Paenitentiaria Apostolica, Enchiridion indulgentiarum*, Rzym 1999, N. 1.

²⁴ M. Sopoćko, *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*, t. 3, s. 248.

²⁵ M. Sopoćko, *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*, t. 3, s. 248.

2. Dekret o odpustach związanych z kultem Bożego miłosierdzia

W świetle obowiązującego prawodawstwa „Penitencjarii Apostolskiej powierza się wszystkie sprawy dotyczące udzielania i korzystania z odpustów, z zachowaniem właściwości Dykasterii Nauki Wiary w zakresie analizowania wszelkich spraw doktrynalnych, a także Dykasterii do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w zakresie obrzędowym”²⁶. To właśnie Penitencjarii Apostolskiej zawsze były powierzane wspaniałe duchowe owoce roku świętego: pokuta i odpust, gdyż odpust „jest ściśle związany ze skutkami sakramentu pokuty”²⁷, dlatego konsekwentnie *Codex Iuris Canonici* (1917) regulował kwestię odpustów na zakończenie rozdziału dotyczącego sakramentu pokuty²⁸, a taka systematyka została powtórzona w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku²⁹ i w Katechizmie Kościoła katolickiego³⁰.

Zakres łask udzielonych przez Stolicę Apostolską w ramach odpustu zupełnego na zwykłych warunkach (spowiedź sakramentalna, Komunia eucharystyczna, modlitwa w intencjach papieskich) w II Niedzielę Wielkanocną, czyli Niedzielę Miłosierdzia Bożego, w dowolnym kościele lub kaplicy, z sercem całkowicie wolnym od wszelkiego przywiązania do jakiegokolwiek grzechu, nawet powszedniego, jest niezwykle precyzyjny: należy wziąć udział w pobożnych praktykach spełnianych ku czci Bożego Miłosierdzia albo przynajmniej odmówić przed Najświętszym Sakramentem Eucharystii, wystawionym publicznie lub ukrytym w tabernakulum, modlitwę „Ojcze nasz” i Credo, dodając pobożne wezwanie do Pana Jezusa Miłosiernego (np. „Jezu Miłosierny, ufam Tobie”). Co do

²⁶ Franciszek, Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium* o Kurii Rzymskiej i jej służbie Kościołowi w świecie, 19.03.2022, art. 193, „*Acta Apostolicae Sedis*” 114 (2022), s. 361–384. Por. wcześniejszą regulację: Jan Paweł II, Konstytucja apostolska *Pastor bonus*, 28.06.1988, art. 120, „*Acta Apostolicae Sedis*” 81 (1989), s. 890.

²⁷ Katechizm Kościoła katolickiego, 1471. Zob. też. U. Todeschini, *La Penitenzieria, un organismo a servizio dei confessori e dei penitenti*, w: J.-M. Gervais, „*Le indulgenze e gli Anni Santi in prospettiva storica*”. *Il perdono pienissimo. Riflessioni pastorali circa la Bolla di Indizione del Grande Giubileo del 2000*, Watykan 1999, s. 23–29.

²⁸ Titulus IV. De poenitentia, Cap. V. De indulgentiis, can. 911–924.

²⁹ Titulus IV. De sacramento poenitentiae (Sakrament pokuty), Cap. IV. De indulgentiis (Odpusty), kan. 992–997.

³⁰ Artykuł 4: Sakrament pokuty i pojednania, X. Odpusty, 1471–1479.

odpustu częstkowego, zyskuje go wierny, który – przynajmniej z sercem skruszonym – skieruje do Pana Jezusa Miłosiernego jedno z prawnie zatwierdzonych pobożnych wezwań.

Niezwykle znaczące jest rozszerzenie zakresu podmiotowego możliwości uzyskania daru odpustu zupełnego w Niedzielę Miłosierdzia Bożego na marynarzy, uchodźców, chorych i ich opiekunów, a także wszystkich, którzy z uzasadnionej przyczyny nie mogą opuścić domów lub wykonują pilnie potrzebne zadania dla dobra społeczności, pod warunkiem spełnienia tych samych wymagań i z zamiarem ich wypełnienia, gdy tylko będzie to możliwe. Co więcej,

gdyby nawet to nie było możliwe, tego samego dnia będą mogli uzyskać odpust zupełny ci, którzy duchowo zjednoczą się z wiernymi, spełniającymi w zwyczajny sposób przepisane praktyki w celu otrzymania odpustu, i ofiarują Miłosierdnemu Bogu modlitwę, a wraz z nią cierpienia spowodowane chorobą i trudy swojego życia, podejmując zarazem postanowienie, że spełnią oni trzy przepisane warunki uzyskania odpustu zupełnego, gdy tylko będzie to możliwe³¹.

Ksiądz prof. Ignacy Różycki, jeden z największych protektorów nabożeństwa do Bożego Miłosierdzia i autor orzeczenia drugiego teologa (*Iudicium alterius Theologiae Censoris*) do *Positio super scriptis s. Faustyny Kowalskiej (s. Heleny-Faustyny)*³², podkreśla najszczególniejszą łaskę obiecaną przez Jezusa na Święto Miłosierdzia, stawiając wręcz dyskusyjną tezę, iż „jest czymś znacznie większym niż odpust zupełny”³³ i posuwając się aż do postawienia pytania: „czy Dzienniczek (Dz. 1109) wiernie przedstawia autentyczne słowo Jezusa”³⁴? Święto Miłosierdzia, poprzez swój szczególny charakter, uzmysławia nam – my, którzy ciesząc

31 Penitencjaria Apostolska, Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia, 29.06.2002, „L'Osservatore Romano” (2003) nr 1, s. 55–56.

32 *Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum*, P. n. 1123, Cracovien, beatificationis et canonisationis servae Dei Faustinae Kowalska Instituti sororum B. M. V. a Misericordia (1905–1938). *Positio super scriptis*, Roma 1980, s. 65–540.

33 I. Różycki, Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego. Studium teologiczne „Dzienniczka” świętej Siostry Faustyny Kowalskiej na temat „Nabożeństwa”, Kraków 2024, s. 51.

34 I. Różycki, Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego, s. 51.

się decyzją Kościoła możemy już wykluczyć podobne wątpliwości³⁵ – to wszystko, co zawarte jest w przytoczonej już wcześniej XI-wiecznej modlitwie, udzielanej aż do naszych dni przy udzielaniu odpustów: „Niech wszechmogący i miłosierny Pan udzieli ci przebaczenia, odpuszczenia i darowania twoich grzechów. Amen”³⁶. Śmierć ks. Różyckiego, która nastąpiła 14 października 1983 roku, na niespełna dwie dekady wyprzedziła ostateczne rozstrzygnięcie Kościoła. Warto zatem w tym miejscu postawić pytanie o sens, uwarunkowanie prawne i przesłanie odpustów, pamiętając, iż ich praktyka potwierdza konieczność mediacji Kościoła oraz życia sakramentalnego.

3. Obowiązujące normy dotyczące odpustów

Reforma prawa dotyczącego odpustów, precyzyjnie skodyfikowana w *Enchiridion Indulgentiarum* z dnia 29 czerwca 1968 roku, będącym kompendium wszystkich obowiązujących przepisów dotyczących odpustów, została oparta na czterech kluczowych zasadach³⁷:

1. W celu ożywienia ducha pobożności i zapału miłosierdzia, środek odpustu częstkowego jest obecnie proporcjonalny do prawdziwego zamiaru wiernego, usuwając przy tym wszelkie odniesienia do dni lub lat, obecne wcześniej w dawnych pokutach kanonicznych;
2. W celu zachęcenia do pogłębionego wewnętrznego przygotowania, możliwość uzyskania odpustu zupełnego jest obecnie ograniczona: dla poszczególnych wiernych tylko raz dziennie, jeżeli zostały spełnione trzy warunki (spowiedź sakramentalna, Komunia święta i modlitwa zgodnie z intencjami papieża);

³⁵ „Dekret ów ma moc wieczystą. Bez względu na jakiegokolwiek przeciwne rozporządzenia” (Penitencjaria Apostolska, Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnionymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia, 29.06.2002, „L’Osservatore Romano” 1 (2003), s. 55–56).

³⁶ Cyt. za: M. Andrieu, *Le Pontifical Romain au Moyen-Âge*, s. 217.

³⁷ *Sacra Paenitentiarum Apostolica*, Prot. N. 2633/65, *Positio de Sacrarum Indulgentiarum recognitione. Relatio super schema de Indulgentiis recognoscendis*, Città del Vaticano 1965. Por. G. Caprile, *Il Concilio Vaticano II. Cronache del Concilio Vaticano II edite da “La Civiltà Cattolica”*, 5, Rzym 1969, s. 354–357; J.-M. Gervais, *Paolo VI e la riforma della disciplina delle indulgenze*, „Periodica” 88 (1999), s. 301–329.

3. W celu wyeliminowania jakiegokolwiek niebezpieczeństwa przesądów odnośnie do przedmiotów kultu religijnego, odpust jest obecnie zależny od pobożnego wykorzystania tych przedmiotów, a nie od ich czysto materialnej natury;
4. W celu potwierdzenia centralnego miejsca celebracji eucharystycznej, zniesiono zwyczaj odpustu ołtarza uprzywilejowanego, który dyskryminował nie tylko inne ołtarze, ale także kapłanów.

W *Enchiridion* odnajdujemy następującą, wcześniej przytoczoną definicję odpustu, czyli: „Odpust jest to darowanie przed Bogiem kary doczesnej za grzechy, zgładzone już co do winy, którego dostępuje wierny odpowiednio usposobiony i pod pewnymi, określonymi warunkami, za pośrednictwem Kościoła, który jako szafarz owoców odkupienia rozda je i prawomocnie przydziela ze skarbca zasług Chrystusa i świętych”³⁸.

Odpust może być częściowy albo zupełny. „Odpust jest częściowy albo zupełny, zależnie od tego, czy uwalnia od kary doczesnej należnej za grzechy w części lub całości”³⁹. Odpust zupełny gładzi całą karę doczesną z powodu grzechów już odpuszczonych co do winy oraz kary wiecznej; odpust częściowy gładzi tylko część tej kary.

W celu otrzymania daru odpustu zupełnego należy wykonać obowiązek, określony w treści odpustu, oraz spełnić trzy warunki: spowiedź sakramentalna, Komunia eucharystyczna i modlitwa zgodnie z intencjami Ojca Świętego. Wyrażają one równocześnie więź miłości każdego katolika wobec następcy św. Piotra⁴⁰, który przyznaje dar odpustu, sprawując plenitudo potestatis – najwyższą i duchową władzę przekazaną przez Chrystusa swojemu Kościołowi⁴¹.

Należy również pamiętać, iż jakiekolwiek przywiązanie do grzechu musi być absolutnie wykluczone. Jeśli brakuje pełnego usposobienia lub nie zostaną spełnione powyższe trzy warunki, odpust ma charakter

38 *Paenitentiaria Apostolica, Manuale delle indulgenze. Normae et concessiones*, Città del Vaticano 2008, n. 1, tłum. własne; por. Kodeks prawa kanonicznego, kan. 992.

39 *Paenitentiaria Apostolica, Manuale delle indulgenze*, n. 2, tłum. własne; por. Kodeks prawa kanonicznego, kan. 993.

40 Paweł VI, Konstytucja apostolska *Indulgentiarum doctrina*, N. 7.

41 Por. U. Navarrete, *Unità della “Potestas Sacra” e molteplicità dei “Munera Christie et Ecclesiae”*, w: C. Mirabelli, G. Feliciani, C. G. Fürst, H. Pree, *Schriften aus Kanonistik und Staatskirchenrecht*, vol. 2, Frankfurt am Main 1999, s. 587.

tylko cząstkowy⁴². Wynika z tego jasno, że koniecznym i niezbędnym warunkiem daru odpustu zupełnego jest całkowite i pełne zerwanie z grzechem, nawet lekkim; taki warunek nie jest jednak wymagany do odpustu cząstkowego. Rodzą się więc pytania: co to oznacza, co mówi nam o znaczeniu i wartości odpustów oraz jakie konsekwencje pociąga za sobą w kontekście duszpasterskiego i duchowego towarzyszenia wiernym?

Należałoby najpierw podkreślić, że odpust jest darem, a nie „nabyciem”: brak przywiązania do grzechu może być w rzeczywistości jedynie owocem łaski. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na jeden z kluczowych elementów teologiczno-prawnego ujęcia przez Kościół Święty Miłosierdzia, polegający na powiązaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia⁴³: „grzech i jego odpuszczenie nie dokonują się poza człowiekiem i nie mogą do niego przychodzić w formie zewnętrznego zastępstwa”⁴⁴. Zaznacza Robert Pisula, że

naależy bardzo wyraźnie podkreślić kolejność znoszenia skutków grzechu w procesie ich odpuszczenia – najpierw musi się dokonać usunięcie winy, poprzez nawrócenie, a dopiero w następstwie tego procesu, jako jego naturalna konsekwencja, ma miejsce darowanie kary poprzez pokutę⁴⁵.

Bóg, który nas ukochał, uwalnia człowieka od więzów i uwarunkowań, które mogą prowadzić do nieuporządkowanego korzystania z własnej wolności. Utwierdza nas to w rozumieniu „kary” za grzech – nie jako kary czasowej, która w rzeczywistości nie znajduje już odzwierciedlenia w formie pokuty, ani też jako formy naprawy w znaczeniu geometrycznym, zmierzającego do przywrócenia naruszonego abstrakcyjnego porządku teologiczno-moralnego poprzez działanie w przeciwnym kierunku, aby osiągnąć równowagę lub równość; ale przede wszystkim przywołuje zrozumienie bólu grzechu w wymiarze egzystencjalno-osobistym. Korzystając z daru odpustu, uzdolnieni do współpracy z łaską

42 Paweł VI, Konstytucja apostolska *Indulgentiarum doctrina*, N. 7.

43 Penitencjaria Apostolska, Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia, 29.06.2002, „L'Osservatore Romano” 1 (2003), s. 55–56.

44 R. Pisula, Odpusty w misterium Kościoła. Źródła, natura, praktyka, Poznań 2001, s. 92.

45 R. Pisula, Odpusty w misterium Kościoła, s. 92–93.

poprzez świadomą i dobrowolną decyzję – owoc osobistej wolności – rozwijamy w sobie życie zgodnie z przykazaniem miłości Boga i bliźniego jako *habitus* lub pobożny zwyczaj.

W ten sposób naśladowanie Chrystusa, realizowane poprzez wiarę i dzieła miłosierdzia, wzrasta i dojrzewa, ożywione przez sakramenty i wspierane poprzez komunie świętych. Oto „skarbiec” Kościoła⁴⁶ – „nieustająca i niewyczerpana obecność w Kościele Chrystusa i tych, którzy poszli za Nim (por. KKK 1476–1477)”⁴⁷.

Należy pamiętać, iż osoby zdolne do uzyskania odpustu to „osoby ochrzczone, nieobjęte ekskomuniką, będące w stanie łaski uświęcającej”⁴⁸, przynajmniej w momencie wypełnienia wymaganych dzieł; dodatkowo osoba zdolna do uzyskania odpustu musi mieć co najmniej ogólny zamiar jego uzyskania oraz powinna wykonać określone dzieła w przepisany czasie i, w zależności od tego, co jest wymagane, w przepisany sposób⁴⁹. Wystarczy to do uzyskania odpustu częściowego, natomiast do uzyskania odpustu zupełnego istnieje podstawowa zasada, którą przypomniał św. Jan Paweł II tuż przed rozpoczęciem Wielkiego Jubileuszu: „warunkiem duchowym otrzymania odpustu zupełnego jest wykluczenie «wszelkiego przywiązania do jakiegokolwiek grzechu, nawet powszedniego»”⁵⁰.

46 Wyrażenie „skarbiec Kościoła” nie jest „zbiorem dóbr na podobieństwo bogactw materialnych, gromadzonych przez wieki, lecz stanowi nieskończoną i niewyczerpaną wartość, jaką u Boga mają ekspiacje i zasługi Chrystusa Pana, ofiarowane w tym celu, aby cała ludzkość została wyzwolona od grzechu i doszła do wspólnoty z Ojcem. Jest nim sam Chrystus Odkupiciel, w którym są i działają zadośćuczynienia i zasługi Jego odkupienia. Oprócz tego, do owego skarbcza należy także wartość prawdziwie wielka i niewymierna oraz zawsze nowa, jaką wobec Boga mają modlitwy i dobre uczynki Błogosławionej Dziewicy i wszystkich Świętych, którzy wstępując w ślady Chrystusa Pana, dzięki Jego łasce uświęcili samych siebie i wykonali dzieło zlecone przez Ojca” (Paweł VI, Konstytucja apostolska *Indulgentiarum doctrina*, 5, w: Wykaz odpustów. Normy i nadania, Katowice 2012, s. 110).

47 R. Pisula, *Odpusty w misterium Kościoła*, s. 111–112.

48 *Paenitentiarium Apostolicum, Enchiridion indulgentiarum. Normae et concessiones*, Roma 2004, N. 17 § 1, tłum. własne.

49 *Paenitentiarium Apostolicum, Manuale delle indulgenze*, N. 17 § 1–2; por. Kodeks prawa kanonicznego, kan. 996 § 1–2.

50 Jan Paweł II, *Dar odpustu*, Katecheza Ojca Świętego podczas audiencji generalnej, 29.09.1999, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/audiencje/ag_29091999.html (27.02.2025).

Tak rozumiane odpusty, mówił św. Jan Paweł II, „nie są nigdy swoistą «zniżką» zwalniającą z obowiązku nawrócenia, ale raczej stanowią pomoc w bardziej zdecydowanym, ofiarnym i radykalnym realizowaniu tej powinności”⁵¹.

Praktyka odpustów potwierdza konieczność mediacji Kościoła oraz konieczność życia sakramentalnego⁵². Przede wszystkim należy tu zaznaczyć stałe przystępowanie do sakramentu pokuty i pojednania. Odpust zupełny domaga się częstej spowiedzi, bez której nie ma prawdziwego życia duchowego⁵³.

Święto Miłosierdzia Bożego, zgodnie ze słowami zawartymi w Dzienniczku: „Pragnę udzielić odpustu zupełnego душom, które przystąpią do spowiedzi i Komunii św. w święto Miłosierdzia mojego” (1109), jest wielkim wołaniem tak wielu wiernych stojących w niekończących się kolejkach przed konfesjonalami w oczekiwaniu na sakramentalną spowiedź. Rodzi się pytanie: dlaczego? Odpowiedź odnajdujemy w Dzienniczku: „jeżeli [dusza] okaże jedno drgnienie dobrej woli – chociażby najmniejsze – to miłosierdzie Boże dokona reszty” (1486). Z kolei w dalszej części Dzienniczka św. Faustyna wyjaśnia: „Jednego trzeba, aby grzesznik uchylił choć trochę drzwi serca swego na promień łaski miłosierdzia Bożego, a resztę już Bóg dopełni” (1507). Zachęcając do życia w łasce, „Jezus wzywa nas i napomina, abyśmy – bez względu na to, jak wielkie są nasze grzechy – oczyścili się w Jego miłości przez spowiedź i Komunię świętą. Ofiaruje nam nowy początek”⁵⁴. Czyż zatem Święto Miłosierdzia nie jest specjalną łaską, ogniskującą w sobie wszystko to, co odkrywamy

51 Jan Paweł II, Audienca ogólna, 29.09.1999, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/1999/documents/hf_jp-ii_aud_29091999.html (2025.02.27), tłum. własne.

52 Sakramenty (spowiedź i Eucharystia) są „warunkami” uzyskania odpustu zupełnego, nie są odpustowymi „uczynkami”. Por. *Paenitentiaria Apostolica, Enchiridion indulgentiarum*, Praenotanda, 3, tłum. własne: „Zgodnie z tradycją, uczestnictwo w sakramentach nie jest odpustem: w rzeczywistości mają one same w sobie pierwszorzędą skuteczność w zakresie uświęcenia i oczyszczenia” (por. Paweł VI, *Konstytucja apostolska Indulgentiarum doctrina*, 11).

53 Por. *Paenitentiaria Apostolica, Enchiridion indulgentiarum*, N. 20 § 3: Spowiedź może odbyć się w tym samym dniu, w którym wykonywana jest praca, lub kilka dni wcześniej (do 20) lub, jeśli wierny jest w stanie łaski (por. N. 17 § 1), kilka dni później (do 20).

54 W. Łaszewski, *Miłosierdzie Boże. Orędzie i nabożeństwo z wybranymi modlitwami z „Dzienniczka”* bł. Faustyny Kowalskiej, Warszawa 1996, s. 52.

w najpełniejszym i najpiękniejszym rozumienia znaczenia odpustów, które Jan Paweł II opisał jako „całkowity dar miłosierdzia Bożego”⁵⁵?

Każdy odpust zupełny związany jest również z Komunią eucharystyczną, „źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego”⁵⁶. Podjęte wcześniej rozważania dotyczące spowiedzi świętej nabierają w tym kontekście szczególnej wagi, warto bowiem pamiętać o ogólnym stwierdzeniu katechizmowym, które nie uległo zmianie wraz z ustanowieniem Świąta Miłosierdzia Bożego:

Kto chce przyjmować Chrystusa w Komunii eucharystycznej, musi być w stanie łaski. Jeśli ktoś ma świadomość, że popełnił grzech śmiertelny, nie powinien przystępować do Eucharystii bez otrzymania uprzednio rozgrzeszenia w sakramencie pokuty⁵⁷.

Sam ks. Różycki, którego śmierć nastąpiła przed ostatecznym powianiem Świąta Miłosierdzia z odpustem – wbrew jego własnemu przekonaniu⁵⁸ – podkreśla, iż Komunia Święta

przyjęta zaś niegodnie, bez ufności w Miłosierdzie Boże oraz bez żadnego aktu miłosierdzia wobec bliźnich, byłaby zaprzeczeniem Nabożeństwa do Miłosierdzia; zamiast najszczególniejszej łaski ściągałaby na głowę przyjmującego gniew Boży. Duchowe dobro wiernych wymaga, aby wiedzieli, jak wielkie łaski i pod jakimi warunkami dostąpić mogą przez Komunię świętą przyjętą w Święto Miłosierdzia⁵⁹.

Przystępowanie do Komunii Świętej reguluje Kodeks prawa kanonicznego w kan. 912–923. Przepisy te nie zostały zmienione wskutek ustanowienia Świąta Miłosierdzia. I tak, prawodawca kościelny w kan. 912 deklaruje: „Każdy ochrzczony, któremu prawo tego nie zakazuje, może

55 „totum ipsum donum Dei misericordiae” (Jan Paweł II, Bulla *Aperite portas Redemptori* – Otwórzcie Drzwi Odkupicielowi, 8, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983), s. 98).

56 Por. *Paenitentiarium Apostolicum, Enchiridion indulgentiarum*, N. 20 § 2.

57 Katechizm Kościoła katolickiego, 1415.

58 Zob. I. Różycki, *Miłosierdzie Boże. Zasadnicze rysy nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego*, Kraków 1984, s. 34.

59 I. Różycki, *Miłosierdzie Boże*, s. 36.

i powinien być dopuszczony do Komunii Świętej”, natomiast w kan. 916 czytamy:

Temu, kto ma świadomość grzechu ciężkiego, nie wolno bez uprzedniej sakramentalnej spowiedzi celebrować Mszy Świętej ani przyjmować Ciała Pańskiego, chyba że istnieje poważna racja i nie ma sposobności wyspowiadania się; w takim jednak przypadku powinien pamiętać o obowiązku wzbudzenia aktu żalu doskonałego, który zawiera w sobie zamiar wyspowiadania się jak najszybciej.

Wymienione warunki dotyczące stanu łaski uświęcającej, a więc wolności od grzechu ciężkiego, są uzupełnione przez kan. 915 Kodeksu prawa kanonicznego: „Do Komunii Świętej nie dopuszcza się ekskomunikowanych i podlegających interdyktowi, po wymierzeniu lub deklarowaniu kary, jak również innych osób trwających z uporem w jawnym grzechu ciężkim”. Nadzwyczajna łaska, zgodnie z trzynastym objawieniem, iż „kto w dniu tym przystąpi do Źródła Życia, ten dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar”⁶⁰, czyli, jak zauważył Różycki, kto „komunikuje”⁶¹, obejmuje „dwa warunki: spowiedź i Komunię św. — jak nakazuje prawo kanoniczne dla uzyskania odpustu zupełnego”⁶². Święto Miłosierdzia jest włączone do życia liturgicznego i sakramentalnego Kościoła, a przez to podlega wszystkim jego uregulowaniom prawnym, w szczególności tym dotyczącym godnego przyjęcia Chrystusa obecnego w Eucharystii⁶³.

Wreszcie, każdy odpust zupełny wymaga „modlitwy zgodnie z intencjami Ojca Świętego”⁶⁴. W praktyce odpustów wierni uczestniczą w nich efektywnie, mistycznie, i bezpośrednio w budowie Kościoła, w jedności z Wikariuszem Chrystusa. Jak przypomina Pisula, „darowanie kary — uzdrowienia i oczyszczenia — dostępuje chrześcijanin tylko w Kościele i poprzez Kościół, a dzieje się to zawsze i w pewnym porządku i w sposób określony jako hierarchiczny”⁶⁵. To w Kościele, *Communio Sanctorum*, gdzie „nikt z nas nie żyje dla siebie i nikt nie umiera dla

60 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 300.

61 I. Różycki, *Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego*, s. 109.

62 I. Różycki, *Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego*, s. 109.

63 Zob. B. Patoleta, *Odpusty według Kodeksu Prawa kanonicznego Jana Pawła II*, Pelplin 1997, s. 112.

64 Por. *Paenitentiaria Apostolica, Enchiridion indulgentiarum*, N. 20 § 2.

65 R. Pisula, *Odpusty w misterium Kościoła*, s. 129.

siebie” (Rz 14, 7), przez władzę kluczy i przez posługę wstawiennictwa dokonuje się „Wielki Powrót człowieka do Źródła życia”⁶⁶. Zgodnie z nauką Kościoła „każdy wierny może zyskiwać odpusty czy to częściowe, czy zupełne albo dla siebie, albo ofiarowywać za zmarłych na sposób wstawiennictwa”⁶⁷. Nie można ofiarować odpustu za innego żywego wiernego, ponieważ odpust za żywych w rzeczywistości uzyskuje się poprzez rozgrzeszenie, a nie możemy otrzymywać sakramentalnego rozgrzeszenia zamiast innych. Ofiarowanie odpustów za zmarłych dokonuje się w podobny sposób, to znaczy przez wstawiennictwo.

Zakończenie

Duszpasterska praktyka odpustów jest darem miłosierdzia i stawia w centrum naszego duchowego doświadczenia bezpośrednie spotkanie z nim. Bóg nie może czynić nic innego, tylko obdarzać miłością, gdyż „Bóg jest miłością”. „Ponieważ Bóg pierwszy nas umiłował (por. 1 J 4, 10) – zauważa Benedykt XVI – miłość nie jest już tylko przykazaniem, ale odpowiedzią na dar miłości, z jaką Bóg do nas przychodzi”⁶⁸.

Jak zaznacza Pisula, odpust jest drogą do pełnego i doskonałego odpuszczenia grzechów we wspólnocie Kościoła⁶⁹, a to przebaczenie nazywa się „usprawiedliwieniem”, to znaczy odpuszczeniem „kar tymczasowych”. Jan Paweł II w bulli proklamującej Rok Święty 2000 definiuje odpust jako „przejaw pełni miłosierdzia Ojca, który przychodzi do każdego w swojej miłości, wyrażany przede wszystkim w przebaczeniu grzechów”⁷⁰. Papież wyjaśnia, w jaki sposób dokonuje się promienianie Bożego miłosierdzia, stwierdzając:

Kościół otrzymał od Chrystusa władzę odpuszczania grzechów w Jego imię (por. Mt 16, 19; J 20, 23), jest zatem w świecie żywą obecnością miłości Boga, który pochyła się nad każdą ludzką słabością, aby ogarnąć ją swoim miłosierdziem.

66 R. Pisula, *Odpusty w misterium Kościoła*, s. 120.

67 *Paenitentiarum Apostolica, Enchiridion indulgentiarum*, N. 3, tłum. własne; por. Kodeks prawa kanonicznego, kan. 994.

68 Benedykt XVI, *Encyklika Deus caritas est*, 1.

69 Zob. R. Pisula, *Odpusty w misterium Kościoła*, s. 121–133.

70 Por. Jan Paweł II, *Bulla Incarnationis mysterium*, 9.

Właśnie przez posługę swojego Kościoła Bóg okazuje miłosierdzie światu, udzielając mu owego cennego daru, który od bardzo dawna nosi miano „odpustu”. [...] Akt sakramentalny musi się łączyć z aktem egzystencjalnym, z rzeczywistym zmazaniem winy, które nazywamy właśnie pokutą. [...] Przez odpust zostaje darowana skruszonemu grzesznikowi kara doczesna za grzechy zgładzone już co do winy⁷¹.

Miłosierna miłość Boga nie jest abstrakcyjną ideą, ale konkretną rzeczywistością, dzięki której ujawnia On swoją pełną delikatności miłość. Urzeczywistnieniem miłosiernej miłości Ojca jest Jezus Chrystus w swoim życiu, śmierci, zmartwychwstaniu, wniebowstąpieniu i zesłaniu Ducha Świętego. Jezus czyni miłosierną miłość Ojca widoczną i namacalną. Jezus jest wcielonym miłosierdziem. Przyszedł, aby „obwieścić rok miłosierdzia Pańskiego” (Iz 61, 2).

Słowa objawienia z niedzieli 25 kwietnia 1937 roku, które odnajdujemy w Dzienniczku: „Pragnę udzielić odpustu zupełnego duszom, które przystąpią do spowiedzi i Komunii św. w święto Miłosierdzia mojego” (1109), decyzją Jana Pawła II w 2002 roku przyjęły konkretną postać prawno-teologiczną: „Ojciec Święty rozporządził, że we wspomnianą niedzielę będzie można dostąpić odpustu zupełnego”⁷². Szczególna łaska Święta Miłosierdzia pozwala w pełni doświadczyć duchowego uzdrowienia i oczyszczenia, odpustu zupełnego, czyli „całkowitego przywrócenia w człowieku pierwotnego porządku miłości, [który] jest możliwy dopiero, gdy zwróci się on z całym swoim życiem do Boga”⁷³. Jak zaznacza Józef Andrasz, „Zbawiciel chce wywołać ten szeroki zwrot do Miłosierdzia swojego nie tylko w poszczególnych duszach, czy nawet rodzinach, ale chce tego dokonać w całej ludzkości”⁷⁴.

Święto Miłosierdzia, przez swą teologiczną głębię i moc oddziaływania duszpasterskiego, nabiera charakteru corocznie wyczekiwanego uroczystego jubileuszu miłosierdzia, i nie zapominajmy, iż przez długie wieki słowem „jubileusz” opisywano „uroczysty odpust zupełny”,

71 Por. Jan Paweł II, Bulla *Incarnationis mysterium*, 9.

72 Penitencjaria Apostolska, Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia, 29.06.2002, „L'Osservatore Romano” 1 (2003), s. 55–56.

73 R. Pisula, Odpusty w misterium Kościoła, s. 133.

74 J. Andrasz, Miłosierdzie Boże... ufamy Tobie!, Kraków 1948, s. 40.

zupełny, czyli najpełniejszy, wzywający wiernych do świętości życia, niosący nadzieję na pokój, odkrywający wartość dzieł miłosierdzia i praktyk pokutnych. Właśnie pojednanie sakramentalne, zwane przez Ojców „drugim chrztem”⁷⁵, przez posługę spowiedników jest niezastąpione. Przypomniał o tym papież Franciszek w przesłaniu do uczestników XXXV edycji watykańskiego kursu nt. forum wewnętrznego, zorganizowanego przez Penitencjarię Apostolską w dniu 27 marca 2025 roku:

Niech w całym Kościele, w Roku Jubileuszowym, rozbrzmiewa to wyzwajające słowo Pana, prowadzące do odnowy serc, wypływającej z pojednania z Bogiem i otwierającej na nowe relacje braterskie. Także pokój, którego tak pragniemy, rodzi się z Miłosierdzia, podobnie jak nadzieja, która nie zawodzi⁷⁶.

Reasumując podjęte zagadnienie misterium odpustu czerpiącego „ze skarbca Kościoła”, słuszne będzie przywołać nauczanie Penitencjarii Apostolskiej:

Niezmierzona łaskawość Boża, okazywana zarówno całemu rodzajowi ludzkiemu, jak i każdemu człowiekowi, przejawia się bowiem w sposób szczególnie wyraźny, gdy sam Bóg wszechmogący odpuszcza grzechy i uchybienia moralne, winnych zaś po ojcowsku dopuszcza na nowo do przyjaźni z sobą, którą z własnej winy utracili. Wierni, poruszeni tym do głębi serca, rozpamiętują tajemnice Bożego przebaczenia i z pobożnością je sprawują; rozumieją oni w pełni, jak bardzo jest godziwe, a nawet konieczne, aby Lud Boży wielbił specjalnymi modlitwami Boże Miłosierdzie i zarazem – spełniwszy z wdzięcznym sercem wymagane uczynki i niezbędne warunki – mógł uzyskiwać duchowe dobra czerpane ze skarbca Kościoła. [...] Istotnie, Miłosierdzie Boże zdolne jest przebaczyć najcięższe nawet grzechy, ale czyniąc to, skłania wiernych do wzbudzenia w sobie nadprzyrodzonego żalu, nie tylko psychologicznego, za własne grzechy, tak że podejmują oni – również z pomocą łaski Bożej – mocne postanowienie, by już

75 Zob. G. Busca, *La riconciliazione „sorella del battesimo”*, Roma 2016, zwłaszcza: *La riconciliazione: un secondo battesimo*, s. 93–127.

76 Franciszek, *Przesłanie Ojca Świętego do uczestników XXXV kursu na temat forum wewnętrznego zorganizowanego przez Penitencjarię Apostolską*, 27.03.2025, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/pont-messages/2025/documents/20250327-messaggio-penitenzieria.html> (28.03.2025).

więcej nie grzeszyć. Takie duchowe usposobienie pozwala rzeczywiście uzyskać wybaczenie grzechów śmiertelnych, kiedy wierny przyjmuje z pożytkiem sakrament pokuty, lub też żałuje za nie przez akt doskonałej miłości bądź doskonałego żalu i postanawia przystąpić jak najprędzej do sakramentu pokuty⁷⁷.

Bibliografia

- Andrasz J., *Miłosierdzie Boże... ufamy Tobie!*, Kraków 1948.
- Andrieu M., *Le Pontifical Romain au Moyen-Âge*, t. 1: *Le Pontificale romain du XII siècle*, Città del Vaticano 1938, XX–308.
- Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 2015.
- Busca G., *La riconciliazione „sorella del battesimo”*, Roma 2016.
- Caprile G., *Il Concilio Vaticano II. Cronache del Concilio Vaticano II edite da „La Civiltà Cattolica”*, Rzym 1969.
- Ciappi L., *Concilio e riforma delle indulgenze*, „Vita Religiosa” 2 (1967), s. 99–108.
- Codex Iuris Canonici: Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, Romae 1917.
- Jan Paweł II, *Bulla Incarnationis mysterium* ogłaszająca Wielki Jubileusz roku 2000, 29.11.1998.
- Franciszek, *Konstytucja apostolska Praedicate Evangelium o Kurii Rzymskiej i jej służbie Kościołowi w świecie*, 19.03.2022, „Acta Apostolicae Sedis” 114 (2022), s. 361–384.
- Gervais J.-M., *Paolo VI e la riforma della disciplina delle indulgenze*, „Periodica” 88 (1999), s. 301–329.
- Jan Paweł II, *Bulla Aperite portas Redemptori—Otwórzcie Drzwi Odkupicielowi*, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983), s. 89–106.
- Jan Paweł II, *Audienca ogólna*, 29.09.1999, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/1999/documents/hf_jp-ii_aud_29091999.html (2025.02.27).
- Jan Paweł II, *Konstytucja apostolska Pastor bonus*, 28.06.1988, „Acta Apostolicae Sedis” 80 (1988), s. 841–912.
- Katechizm Kościoła katolickiego, Poznań 1998.

⁷⁷ Penitencjaria Apostolska, *Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia*, 29.06.2002, „L'Osservatore Romano” 1 (2003), s. 55–56.

- Kodeks prawa kanonicznego, zaktualizowany przekład na język polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 2022.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dekret Misericors et miserator*, 05.05.2000.
- Kowalska F., *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*, Warszawa 2020.
- Łaszewski W., *Miłosierdzie Boże. Orędzie i nabożeństwo z wybranymi modlitwami z „Dzienniczka” bł. Faustyny Kowalskiej*, Warszawa 1996.
- Navarrete U., *Unità della “Potestas Sacra” e molteplicità dei “Munera Christie et Ecclesiae”*, w: C. Mirabelli, G. Feliciani, C. G. Fürst, H. Pree, *Schriften aus Kanonistik und Staatskirchenrecht*, vol. 2, Frankfurt am Main 1999, s. 569–603.
- Paenitentiaria Apostolica, *Enchiridion indulgentiarum. Normae et concessionis*, Rzym 2004.
- Paenitentiaria Apostolica, *Manuale delle indulgenze. Normae et concessionis*, Città del Vaticano 2008.
- Penitencjaria Apostolska, *Wykaz odpustów. Normy i nadania*, Katowice 2012.
- Pastuszko M., *Sakrament pokuty i pojednania*, Kielce 1999.
- Patoleta B., *Odpusty według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Pelpin 1997.
- Paweł VI, Konstytucja apostolska *Indulgentiarum doctrina*, „Posoborowe Prawodawstwo Kościelne” (styczeń 1963 – czerwiec 1967) z. 2, s. 3–41.
- Penitencjaria Apostolska, *Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia*, 29.06.2002, „L’Osservatore Romano” 1 (2003), s. 55–56.
- Pisula R., *Odpusty w misterium Kościoła. Źródła, natura, praktyka*, Poznań 2001.
- Różycki I., *Miłosierdzie Boże. Zasadnicze rysy nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego*, Kraków 1984.
- Różycki I., *Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego. Studium teologiczne „Dzienniczka” świętej Siostry Faustyny Kowalskiej na temat „Nabożeństwa”*, Kraków 2024.
- Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum, P. n. 1123, *Cracovien, beatificationis et canonisationis servae Dei Faustinae Kowalska Instituti sororum B. M. V. a Misericordia* (1905–1938). *Positio super scriptis*, Roma 1980.

- Sacra Paenitentiararia Apostolica, Prot. N. 2633/65, *Positio de Sacrarum Indulgentiarum recognitione. Relatio super schema de Indulgentiis recognoscendis*, Città del Vaticano 1965.
- Sobór Trydencki, Dekret o odpustach, 04.12.1563, sesja 25/B, w: *Dokumenty soborów powszechnych*, tekst łaciński i polski, t. 4 (1511–1870), układ i oprac. A. Baron, H. Pietras SJ, Kraków 2004, s. 845–853 (*Źródła Myśli Teologicznej*, 33).
- Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, Poznań 1986.
- Sopoćko M., *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*, t. 3, Rzym–Paryż–Londyn 1962.
- Todeschini U., *La Penitenzieria, un organismo a servizio dei confessori e dei penitenti*, w: J.-M. Gervais, „Le indulgenze e gli Anni Santi in prospettiva storica”. Il perdono pienissimo. Riflessioni pastorali circa la Bolla di Indizione del Grande Giubileo del 2000, Watykan 1999, s. 23–29.